

EGYÜTT

– Hogyan tudták megszámolni a halottakat? Az mégiscsak képtelenség! Háromezer-háromszázkilenc! Ebből kettőszázkilencvenkilenc elaggott! Képtelenség! Mi az, hogy elaggott? Ezt sem lehet megállapítani! Utólag. Tetszik ezt érteni? Százados úr, tisztelettel. Mi a különbség olyan vakhidegben javakorabeli és öreg meg elaggott között. Már megbocsásson a világ . . .

A világot hárman jelentették a szobában. Pozdor volt a negyedik, de töprengő szavait nem verték vissza a falak. Az ablak fent, szemben az ajtó. Egyhangú építkezés.

– Fázok – mondta négyük közül a legedzettebb, s valahogy úgy, mintha Pozdor töprengését folytatná. Pedig nyár volt és szerencsájük ezzel a déli ablakkal, amelyen át még tél fogytán is besütött egy kicsikét mindig a nap. De most csak elcsúszik előtte. Éppen valami kevés arany látszik csak, kívül a párkányon. Igaz, egész nap, hajnaltól estig, mert a nap magasan jár, és éppen csak érinti a tető szélét.

– Télen nem fázott? – kérdezte Pozdor.

– Nem, télen nem szoktam fázni.

Most megint hallgattak. Pozdor várt, hogy a másik kettő is kérdez valamit. A főhajónagy meg is tehetne volna, de nem tette meg.

– Furcsa ember maga, Szabó. Akkor se fázott?

Ezen nagyon keveset lehetett gondolkozni. Valamennyit azért mégis.

– De. Akkor igen. A második nap. A második napon virradólag.

Várták, hogy folytassa. Elég kíváncsian várták, de most már Pozdor sem kérdezett. Mért mindig csak ő? Amazok meg csak szórakoznak!

Ez a dac egészen új volt benne. Mellében. Oda is tette a kezét, hogy kitapintsa. Igen, érezte, hogy a szíve fölött meg a nyakában lakik a dac: azért sem!

Ekkor jutott eszébe, talán megsértette Bükyt. Századost mondott, pedig már harmadik éve őrnagy. (Vagy negyedik éve már?) Hogy is felejthette el. Csakis úgy, hogy nem látta őrnagyként. Másik zászlóalj! Persze. Szét is kerültek. És aztán a legvégén kaphatta. Ez is bosszantotta: „Én meg maradtam zászlós! Rólam még az a nyomorult Szálasi is megfeledkezett! Most már aztán késő.”

– Legnagyobb baj az volt, hogy a családokat nem engedte megtelepülni. Aki házasélethez

van szokva, annak ez lehetetlen állapot! Jelen-
teni is akartam az ezredes úrnak, de . . .

Egyvégből ennyit ritkán beszélt Büky. S bár most nem egyenruhában nyilatkozott meg, szava mégis a feljebbvaló tényközléseként, helyzetmegítéléseként hatott: tehát néhány pillanatig gondolatbénítóan. Civilben ültek, mégis így viselkedett katonalelkük.

– Igen, mert ő nőtlen volt – fogta fel elébb a különbséget Pozdor, csak azután Büky kudarcát, hogy tán még csak oda sem került az ezredes elé a maga véleményével. De hát ha nőtlen volt, nem is csoda.

A főhajónagy nem értette a dolgot:

– Ennél azért nagyobb baj is került.

Büky mélyet sóhajtott, és fájdalmasan ingatta fejét.

– Mit tudsz te, Tarpataki! És mindazok az urak, akik aznap kerültek a helyőrségbe. Vagyis azokra a napokra.

Tarpataki csodálkozott, de nem kívánta a vitát. Egyedül ő merte leszólni a rangidős véleményt. De már elege van belőle, hogy Büky a végén magázni kezdje haragjában és gerjedő fölöttesi gőgjében.

– Igaz, Pozdor? – fordul a zászlóshoz Büky, szinte alázatosan, de meggondolta rögtön –

persze, te is nőtlen vagy. Hogyan is érthetnéd meg!

– Viszont én nős vagyok! – szólt szelíden Tarpataki.

Büky elvörösödött, felszökkent a priccsről, amelyen eddig úgy hevert, hogy támasztó párnául két ökle szolgált feje alatt. Karjával néhány nagy lengést végzett.

– Megtiltom! – kiáltotta aztán valami alant kúszó hörgéssel, a kétségbeesett ember ütés előtti mozdulatával – megtiltom – nyújtotta a szót, de a karját lebecsátotta az utolsó ígéné. S hangja is elszállt. Hirtelen az ablak felé fordult, kezét hátrakulcsolta.

– Vegye tudomásul, főhajónagy úr, önnel nincs több beszédem!

Tarpataki számára nem volt egészen új ez a cikázó hangváltás, de ennyire nem jutottak még soha. Csillapodjék az a két vonagló, egymást gyötrő kéz, csak az látszott Bükyből. Amint az ablak előtt állt, de inkább alatta, fel kellett volna kapaszkodnia, hogy valamit lásson messze.

– Megértette?! – üvöltött az őrnagy minden eddig volt kiáltásán felül.

– Igenis – felelt a főhajónagy, s néhány pillanattal később sarkát is összekocantotta.

Ekkora izgalom érthetetlen és meghökkentő volt.

Pozdor érezte, hogy most másra kell gondolni, most másról kell beszélni. Parasztgyerek volt. Tízholdas. Igaz, hatan születtek rá gyerekek, de mégiscsak tízholdas. Ezért a polgáriból ő képzőbe került, aztán hogy tanterem, „katedra” nélkül maradt, hát katonának. S amikor felszólították, továbbszolgálatra jelentkezett, majd próbaszolgálatra.

Érezte, hogy másra kell gondolnia.

– Lehetetlenség, hogy meg tudták volna számolni. A vízbe is mennyi került, ugye. Azt mind csak úgy saccolni lehetne. Csakhogy nem lehet, mert a bejelentőlapokkal . . .

Büky megfordult, s az öklét rázta.

– Elég! Elég!

S felkapta az egyik széket, s feje fölé lendítette.

Pozdor homlokához emelte karját. Nem is gondolt rá: egyszerűbb lenne a székért nyúlni.

Mert két durván faragott szék is szolgálta kényelmüket, két akácfából barkácsolt, esetlen ülőbútor.

Odafent koccant a villanykörte és puffant. Büky nagyon megijedt, kezéből kiejtette a széket. Aztán a priccsre ült vissza, és a padlót nézte maga előtt.

Szabó gyakran nem értette a beszélgetés fi-

nomját. Most is csak a nagy hallgatás miatt szólalt meg:

– Fázok, a kutyaúristenit – mondta szelíden –, fázok, aratási időben!

Tél és tavasz telt együtt.

És máig sem értik, mért ők négyen. Fürkészték egymást eleinte. Mindegyik a többi cselekedeteiből szerette volna megtudni a saját sorsát.

Hátha csak véletlen az egész. Hogy éppen ők négyen.

Sajnos, ez lehetségesnek látszott.

S ha lehetséges is, mért ne szűrnének le valami tanulságot. Vagy erőt a beletörődésre.

Ha egymásnak hinni lehet. „Örömmel hallgatom a te kínod, s közben a magaméről hallgatok.”

Csakhogy ki bírja azt megállni? S meddig? Tél és tavasz, nagy idő. Sok idő. Mindenkiből kibuggyan egyszer.

Még Szabó tizedes volt a legkényelmesebb helyzetben, őt nem kötötte a szó, beszélt a világba. Egyszer így, másszor úgy. S amikor másításon érték, kivághatta magát azzal: „Azt csak úgy hallottam, beszéltek. De ez a mostani, ez úgy volt. Ez az igazi!”

Utóbb már csak nevetett, legyintett, ha rajtakapták. Leginkább Tarpataki figyelmeztette.

Elég volt, ha csak felemelte, megmozgatta a mutatóujját. Szabó kuncogott:

– Hagyom már, jól van, hagyom, főhadnagy úr!

Nem tudta megszokni a főhajónagyot, mivel az egyenruha hiányzott.

Tél és tavasz telt el, és Szabó csak akkor szólhatott engedély nélkül, ha a tisztek hárman már ásításig hallgattak.

De fázni nyárban kezdett.

Szolgálataira nem tartottak számot. Ha söpört, magának söpört. Magának is.

Egyszer valami úton-módon pálinkát szerzett – egy kicsiny dianásüvegben kotyogtatta meg a pálinkát, félig ha volt az üveg. Becsorgatta, ott a többiek szeme láttára. Nem nyelte le, tartogatta a szájában, meg-megforgatta a nyelvével, mint lapáttal szokták a párolgó, fülledt gabonát. Nagyokat sóhajtott, szemét lehunyta minden lapátoláshoz. A gőz, a pálinka gőze elterjedt, és Pozdorban különösen talpra állt a vágyakozás az ital után: „Nyelje már le, a szentségit!” – kiáltotta. És Szabó felrezzent kábulatából: „Mi? Mit?” S a sóvár, haragos arcokon látta a szomjúság nyeldeklő mozgását. De elég, hogy Pozdorra tekintett: „E!” Hirtelen kítátotta száját, hátrafeszítette nyelvét,

hogy látszódjék, semmi nincsen a fogak között s a nyelve alatt. Látszott sok odvas foga.

Valamit dünnyögött Büky. Talán azt: „Kát volt figyelni a produkcióra.” Talán egyebet. Szabó úgy értette: „Gányó, disznól!”

Felsökkent, toporzékolt, tombolt, káromkodott. Nyáladzó szájjal tegezte a három urat. Mert annak tekintette Pozdort is. Tegezte és szidta őket. Hadonászott, fenyegetődött. Mindent visszahányt rájuk, minden valaha hallott őrmester-mocskolódást.

Három-négy perc múltán – hogy senki nem felelt, és senki nem védekezett – hirtelen abba hagyta.

Nagyot szívott száján, többszörösen hörbölve nyelte szesztartalmú, drága nyálát, melyet oly heveskedve köpködött, fröcskölt haragjában.

Leült, majd elhanyatlott, s nyomban horkolni kezdett. Az urak nem beszélgettek az esetről. Sem akkor, sem azután. Napok múlva mindössze Pozdor emlékezett ennyit: „Ugyan honnan szerezte a rakiát?”

Az évszakok azonban nem veszekedéssel, inkább békességben teltek. Nem túlzás: nagyrészt megértő egymást hallgatásban.

Ez sem igaz egészen mégis. És nem így. Napok, hosszú napok borultak négyükre – szó sem esett. Látszólag gondolat sem. Mindegyik a

maga megszokott mozdulatait végezte: Büky az ablak alá cövekelte magát, majd hátrakulcsolt parancsnoki fensőbbiséggel sétára indult: három lépés előre, három vissza.

Tarpataki a nap némely szakában s meglepésszerűen tornászmozdulatokat végzett: karlendítéseket s néha egy-egy guggolást. Aztán kezeit fente össze, s valamit motyogott, múltról vagy jövődőről. Pozdor alig mozdult. Kevés helyre volt szüksége: ujjait ropogtatta, szabályos negyedórás időközöket tartva – lelki gyakorlat-szerűen. Szabó az ajtó kicsiny üvegére tapadt, hátha ki lehetne látnia. Hátrahagyott kezével csendre intette a többieket, nehogy beszédük lármájával elrebbentsék a közeledő látományt vagy hírt.

Mindezek a mozdulatok a másik három számára fölöslegesek voltak. Már a hó lehulltakor nem is figyeltek egymásra.

Egymás mellett csúsztak el a mozdulatok – jelentéstelenül.

Ahhoz figyelmeztetés, hangos szó kellett, hogy fülükből kivessék az egyhangú reménytelenséget.

S bár mindig ugyanarról beszéltek, kevés kivétellel, csak a maga helyzetét tudta meghatározni mind a szerda-csütörtök-péntek rendjében.

– Igen, a kegyelmes úr.

- Feketehalmy.
- Igen, Czeidner.
- Nagyon a lelkünkre kötötte.

- Persze nem tudta megállni az ember. Legtöbbje még hengegett is vele, hogy ott volt. Meg hogy mit látott. Nehéz is feledni, pedig már négy éve annak.

- Bizony, már ötödik.

- És az a csuda, hogy meg tudták számolni.
- Micsodát?

- Hát a hullákat. A vízből. Szinte hihetetlen. Beszélhettek volna másról?

Hogyne. Tarpataki próbált olasz nyelvtanfolyamot szervezni. Hiába. A magyar népdalok ősi rétegeit is elkezdte magyarázni, sőt amikor kiderült, hogy Pozdor kivételével mind katolikusok: szertartástan tudását elevenítette fel, majd az apologetikát. Szabó azonban még a kezdeti udvarias érdeklődést sem tanúsította. Ő vicceket tudott. Cigányvicceket. Ha jókedve érkezett, azokat kezdte mondani. Magának nevetett. Nem úgy, hogy a csattanót megelőzve, hanem ahelyett. Csak aztán a csattanó, amikor kimulatta magát.

Egyetlenegyszer, valami váratlan jó ebéd után nevettek az urak, ragadós nevetéssel. De akkor sem a viccen, hanem Szabón.

Észrevette. És megsértődött. Meg is ütődtek érzékenységén.

Amikor szerda-csütörtök-péntek felhangzott – akár sóhajtásképpen –, akkor sem süket mozgás, sem magvatlan tréfa nem lézengett a szobában. Még az a zümmögés is leszállt valahová, amely a népdaloktatásból a főhajónagy szándéka szerint köztük röpködött. Vagy a replika, Pozdor szájából: Luther okosabb volt a pápánál!

Ennyi maradt emlékezetül a hitvédelemből.

És mindig rendfokozat szerint emlékeztek és mondtak véleményt.

Nyomós oka volt annak, ha ettől eltértek.

Szabó eleinte nehezen szólt, de mindig gondolt valamit, mert véleménye mindig akadt, ha nem is illett bele mindig a társalgásba.

Ha beleillett, s éppen az ő fülének is szánták a beszélgetést, hümmögött valamit. Sőt amikor megvilágosodott előtte, hogy melyik napról beszéltek a többiek, bizony még örömmel is tárta elő, mire emlékezik ő, s éppen akkor mit csinált, vagy mi történt vele.

Gyakran azonban magukban pusmogtak az urak. Ha az őrnagynak érkezett gondolata – mindig. Néha Pozdor zászlós úr is halkra fogta ott a kényelmes sarokban a hangját.

Érdekes, hogy a főhadnagy, vagy hogy az

istenben hívják – hajónagy, főhajónagy, ez mindig értelmes-hangosan nyilatkozott. Keveset törődött, figyel-e gyötrelmére, tán éppen szégyenére a „legénység”, vagy sem.

Pedig Szabó mindig figyelt. Akkor hegyezte fülét leginkább, amikor legcsöndesebben magyarázta Büky a magáét.

Lám, nem attól van, hogy ki milyen rendfokozatú, nem attól függ a titkolódzás. Mert a zászlós úr kicsi tiszt volt végig.

Magában, ha töprengett, egyedül ezt a Pozdort urazta, mert valamikor újoncként a keze alatt szolgált. Aztán az az idő elmúlt, de az első megszokástól nem tudott szabadulni.

Nem szólt, ha nem kérdezték, vagy nem illett a gondolata. De magában semmit nem hagyott megválaszolatlan. S a hallása néhány hét alatt olyan élessé vált, hogy a legtávolibb szobasarok is fülére adta minden szó testét, értelmét.

BÜKY

Hibás rendeletek mindig voltak és mindig lesznek. De akkor tisztázzuk, mit szabad, mit nem. Ami természetellenes, az nem maradhat az utasításokban. Ha bent marad, következik a titkolódzás. Az örültség, hogy egyszer azt hallod: „Nem ajánljuk”, máskor meg így folytatódik: „Már egy ízben megtiltottam!”

Ezt a legkorrektabb szándékkal sem lehet teljesíteni. Hátha még ráadásul természetellenes az „ajánlat” vagy utasítás. Akkor aztán nyomban megkezdődik a titkolódzás.

És ilyen bizalmas tisztí közlés nemegy akadt. Hiszen a közlést is úgyszólván parancsnak tekinthetted.

Példát akarsz? Mondok egyet, s a többit is utánaképzelheted.

Hogy hol lakjál! Ha győződ pénzzel – szállodában. Ki olyan bolond, amikor bőven akad bútorozott szoba. Na most aztán válasszál! A magyarnak külvárosi, gyengécske szobája van, silány bútorú. A sváb nem adja bérbe, ha volna is neki. Marad a szerb meg a zsidó.

Igen ám, de mit olvastál a helyőrségi bizalmas parancsban? „Óvakodjanak az urak szerb és zsidó lakosoknál szállást venni!” Vagy elereszted a füled mellett, vagy nem veszed észre a zsidón a szagot s a szerben sem a hibás magyar beszédet. És ha szag nincsen, s a beszéd sem hibás? Annál jobb. Nem a szobabérlő dolga, hogy az okmányokat kérje. Legyen a szoba csinos, kényelmes, továbbá a kiszolgálás halk, figyelmes – érezd úgy, mintha magyarok között lagnál.

Így kezded, három hét múlva röstellnéd megkérdezni az anyanyelvet vagy a vallást!

Én azonban tudtam, hogy a házigazdám zsidó! Az emberen látszott, erősen. De az asszonyon egyáltalán nem. Mikor a feleségemnek megírtam Győrbe, gúnyosan válaszolt: mit védek én egy zsidóasszonyt, jobb lett volna, ha meg sem említem, mert ezáltal csak a gyanút keltem fel magam körül.

Ezzel csak azt akartam jelezni, hogy a feleségem nagy katolikus családból származott, és születéstől antiszemita volt, ellenben én, bár látva láttam, hogy ők kicsodák, tétovázás nélkül kibéreltem a szobát, s nem törődtem a háztulajdonos származásával. Azt azonban, hogy az asszonyon egyáltalán nem látszik, kár volt megemlítenem mindjárt az első leveleim egyikében, mert abból a megjegyzésből a feleségem hódolatot olvasott ki a háziasszonyom iránt, elismerését annak, hogy szép, aztán hogy tetszik nekem. S még bolond fejjel ugyanabban vagy a következő levélben azt is elfecsegtem, hogy a férj kereskedelmi utazó, és sokat eljár hazulról (de hát mit tudhat írni kétnaponként az ember, ha minden, ami vele történik, katonailag titkos megbizalmas: a lakása körülményeiről meg a táplálkozásáról, emésztéséről írkal).

Arról meg persze megfeledkeztem, hogy nyolcesztendő kislánya van a házaspárnak. Pe-

dig ez sokat enyhített volna feleségem hangulatán.

Ez csak egy példa, de azért jellemző a városparancsnok intézkedéseire. Ha egy férfi ötvenéves koráig nőtlen marad, majdnem bizonyos, hogy minden intézkedése, amely a magánéletet érinti, beteges lesz, természetellenessé válik.

*

Egy nőtlen ember, aki katonatiszti, majd törzstiszti mivoltában úgyis annyi nőt kaphat, amennyit csak akar – mint városparancsnok és számolatlan reprezentációs keret birtokosa, korlátlanul csereberélheti is a szeretőit.

És módjában áll, hogy a többi urak figyelmébe a legkörütekintőbb óvatosságot ajánlja.

Nem vagyok kicsinyes, de ezeken az intézkedéseken utólag is mindig felháborodok, valahányszor eszembe jutnak!

De hadd említsek még valamit! Micsoda halatlan intézkedés, hogy a nős uraktól nemcsak a karácsonyi szabadságot vonta meg, hanem még a szokásos kétnapos eltávozást sem engedélyezte.

„Utasításom megtartását tiszti riadókkal fogom ellenőrizni!” Ezt ígérte.

És a dolog teteje, amiért állandóan forrt

egy-
es urakban az elégedetlenség: „Megtiltom, hogy a tisztii családok engedélyező intézkedéséig a helyőrségbe költözzenek. Jelen parancsom ellen vétőket fegyelmileg vonom felelőségre.”

Persze, ő nőtlen volt, könnyen rendelhetett el akármit. De a mi zászlóaljunknál több válási folyamat megindulásáról tudtunk. Mert a hevesebb urak vagy egyik intézkedést tartották meg, vagy a másikat. Nyilvánvaló, hogy leginkább a körültekintő nemi óvatosságot szegték meg. Mert Grassy azt úgy képzelte: szerzetesi legényéletre rendezkedünk be!

Újonckiképző századparancsnok voltam. De a kiképzés első szakasza már véget ért karácsonyra. Nyugodtan elengedhetett volna szabadságra minden családos urat! De ő nem, mert az ő szeretői helybe jöttek!

Én azért is beteget jelentettem. A január negyediki riadókor nem is vonultam ki. Pedig semmi bajom nem volt, csak azt gondoltam: ha te úgy, én megy így!

Végre aztán előbújtam mégis, amikor a zászlóaljparancsnok üzent, hogy a visszamaradó részleg parancsnokául engem szemelt ki, mert ő maga el akar vonulni, lévén, hogy harci cselekménynek számít a „küldetés”. (Nem mondta,

de én tudtam: sokan akarnak „piros szalagon kardos” kitüntetést!)

Több mint két hétig zászlóaljparancsnoknak éreztem magam: az őrség sorakozott, amikor beérkeztem a laktanyába. Én tarthattam, ha akartam, a tiszti kihallgatást. Éppen csak szabadságra nem ereszthettem magamat el, mert az ezredes úr nem függesztette fel a tilalmat, és el sem hagyta a helyőrséget. Kiugrott minden nap nagy, fűtött, fekete személykocsiján a tisztogatósi területre. Erős biztosítással haladt, bármerre ment. De világosan vissza is érkezett mindennap. Ezzel csak a veszélyességet akarom hangsúlyozni.

Tizenhat nap múltán furcsa volt egy kicsit, hogy megint csak századparancsnok vagyok. És még furcsább, hogy az sem, mert a köteléket és parancsnoki beosztásokat az elkövetkező napokra úgy hagyták, amint a „területen” már az összeszokott. Ez sérelmes volt rám nézve, s bár hallgattam, elhatároztam, hogy panasszal élek. Ráadásul a hadosztály-parancsnokságra rendelték a báni palotába, állandó törzstiszti ügyeletre. Hirtelenében nem tudtam, nyomban éljek-e a panasz jogával, vagy a központi beosztást tekintsem kitüntetésnek.

Másnap, harmadnap aztán elfelejtettem mindent.

(No, lássunk oda! Észre sem vette, hogy hideg volt. Az anyja jó istenit, arról egy szavat sem ejt! Mert ő nem fázott. De mink annál többet, akik az őrséget álltuk. És ugyancsak a második hajnalon igazán. Olyan kevesen maradtunk január negyedike után, hogy délben letettük a szolgálatot, másnap délben felvettük. Az ember bekapta az ebédet a csajkából, amint levetthette a derékszíjat. Legtöbbször még mosdani sem volt kedve, csak elhanyaglott a komisz ágyon, s máris húzta a lóbűrt. Ott, a legénységi szobában ilyenkor fűtöttünk, megkaptuk a kivonultak, a távollevők fáját is. Mikor vacsorához kürtöltek, az ember felkelt, evett s tisztálkodott, ha éppen akart. Aztán alhatott ébresztőig. De mink sokat kártyáztunk. Elmenni sehova se lehetett. Sötétedés után egyáltalán nem, mert parancsban volt, hogy a rácok nyomtatott cédulákat dobálnak, és azzal fenyegetődznek, hogy vérét veszik minden gyáva honvédnek. Ez olyan mocskolódás lehetett, de nappal is úgy kellett nekünk azután haladni az utcán, hogy a járda szélén és az oldalfegyvert bármikor használatra, védekezésre, önvédelemre készen tartva. Nehogy valamelyik kapuból meglepetés érhessen bennünket. Mink akkoriban szuronyt viseltünk. Ha valaki ránk lő akár egy ablakból, akár egy fa

mögül, kapkodhattunk volna, hogy visszaszúrjunk. Mert pisztolya nálunk csak a golyószórónak volt. Még a rajparancsnokom, Dorner tizedes is, amúgy csak puskás csatárnak számított. Azért az több a soknál, hogy a hideget az egész két hét alatt észre se vette, az anyja jó istenit, amíg mink álltuk a nehéz őrségeket a város különböző pontjain.)

TARPATAKI

Nekem pedig lakásom nem volt. De még csak szállásom sem! Reggel érkeztem, a pályaudvaron hagytam két bőröndömet. Elég rossz kabalának bizonyult. Honnan tudhattam volna előre! A városparancsnokságon jelentkeztem, én balga, mindjárt. Nyomban bevágtak a tisztgyűlésbe. Helyzettájékoztatás, a feladatok megszabása. Gondolta a fene, hogy mi lesz még ebből! A nagy eligazítás megvan, azt kérdi a vezérkari: „Ki nem kapott beosztást az urak közül?” Felálltam: „Most érkeztem, s a málhám még a pályaudvaron!”

Talán azt kellett volna előrebocsátanom, hogy Hárosról január elsejével idehelyeztettem, de a múlt évi szabadságjárandóságom miatt csak most (és különben is). Tehát bevonultam, de még szállásom sincsen. Ez azonban hosszadalmas lett volna persze.

S a félreértés vagy félrehangolás eredménye már készen volt:

„Főhadnagy úr tehát átveszi a pályaudvari kombinált részleg parancsnokságát!”

Mit tiltakozzam. Hiszen a málhám csakugyan a ruhatárban várt még. Kora délután kimentem az állomásra, de akkor még senkinek nem parancsnokolhattam. Menjek be a folyamórlaktanyába? Csak bonyolítom a helyzetemet. Szálloda? Azt mondták a vasúton: *Dungyerszky*. Tisztnek egyedül az való. Konflis vitte a bőrdörmöket. Azokat le is tették már a portán, amikor vállat emelve sajnálkozott a séf: „Sajnálattal, csak a városparancsnokság engedélyével nyithatok szobát. Egyébként tele is vagyunk, de a városparancsnokság engedélyével, természetesen.”

Hiába csúsztottam oda egy húszpengőst, ennél többre nem jutottam.

De akkor már alkonyodott. Csomagjaimat a portán azért befogadták.

Szoktak ezek a portások magáncímeket előszedni, ha megtelt a szálloda. Most azonban sajnálkoztak: nincsen jó cím. Ők nem vállalhatnak semmiféle felelősséget: „Tessék a folyamórlaktanyát megpróbálni.”

Mindjárt hozzáfűzték, kissé rosszallóan: Persze tisztiszoba igazán nincsen, csak legénységi

elszállásolásra számíthatok. Akár a karpaszományosok között, akár valamely fűtetlen kis szobában.

Még legjobb volna, ha folyamőr-tisztársaim egyikének lakását próbálnám megosztani.

Gyorsan utánagondoltam, melyikőjünkkel kívánnék, akár napokra is, egy levegőt szívni. Mert ismertem eleget az urak közül. Barátom nem akadt köztük egy sem. Annyira barátom!

Mondom, alkonyodott, s ötletem támadt: hátha szobát keresnék, ablakokba, kapukba kiszúrt hirdetőcédulákat böngészve.

Gyermekkocsit, korcsolyát, duplaajtós szekrényt, kézikocsit ajánlottak a rajzszegecses ákombákomok. A „kiadó szobát” ablakba rejtették. Megriadtam azonban a rémült arcoktól. Talpig szürke gyapjúba öltözött, lapos mellű asszony nyitott ajtót első próbálkozásom házában, s míg a hitvány szobát megmutatta, olyan rettegve habogott s kapkodott levegő után – hogy nem tudtam, azért fél-e, mert a magyart törí, vagy a megdöbbenés vette el, törte kettőbe minden szavát. Három gyermeke kerekre nyitotta szemét, s falhoz lapult, mind figyelte bevonulásumat s távozásomat is, ugyanabban a falra tapasztott tenyerű mozdulatlanságban.

Ezek már akkor, az első nap előestéjén tudtak vagy sejtettek valamit?

A szoba sem tetszett (konyhán át kellett volna közlekednem), s megfélelkezve szorult helyzetemről, abbahagytam a kutatást, a kísérletezést – sietősen tájékozódva visszatértem lapuló csomagjaimhoz, tehát *Dungyerszky*hez.

Ismét kérlelni kezdtem a portást szobáért.

– Méltóztatott hozni a városparancsnokság beutalóját? – kérdezte, mert úgy tetszhetett neki, mióta elváltunk, éppen kiállíthattak számomra egy beutaló cédulát.

Csodálkozott, s magam is csodálkoztam: mért is nem ugrom át a báni palotába azért a céduláért, amely nyilván garmadában áll kitöltve, előre nyomtatva, csak adatokat kell bele írni: 42. I. 20. – és a nevemet.

A helyőrségi ügyeletes tiszt, valami őrnagy, váratott magára, aztán ahelyett hogy beutalt volna barátságos tegezéssel *Dungyerszky* valamelyik szobájába, ezt pattogta:

– Hadnagy úr! miért nem az alakulatánál jelentkezik?

Nem volt kedvem semmiben helyesbíteni, vagy magyarázkodni – annyira átfáztam. Igen, akkor vettem észre a komisz hideget.

– Különben – enyhült meg mégis átfagyott borzongásom láttán a helyőrségi ügyeletes – van itten egy nyolcágyas tiszt szoba, csak holnaptól

kezdve hálnak benne az urak, de néhányan már érkeztek, úgy tudom.

Alázatosan megköszöntem, s az őrségből egy honvéd már vezetett is a közös szállás felé a hosszú folyosók során.

Igaz volt a nyolc ágy s az ellenkezője annak, amitől tartottam: a lakatlan és fűtetlen terem: közepes, jól fűtött szoba volt az, s már vagy öten lefekvéshez készültek benne, urak. Akadt volna üres ágy nekem, de az ingujjas férfiakkal biccentettem, mintegy felmentve a bemutatkozás kényszerétől, majd bokaösszeütés után, kemény főhajtással kifaroltam.

Bármennyire fáztam, képtelen lettem volna „bajtársi” közösségbe ereszkedni. Újonckoromban is viszolyogtam a szuszogó, horkoló, krákoló közösségtől. Ez most, hogy itt mi négyen, ez talán a leghosszabb és legkényszerűbb együtt-lakása életemnek.

Csomagjaimról szándékosan megfeledkezve, az Erzsébet-cukrászdában kötöttem ki. Ott ettem valamit, s jól éreztem magamat. Alig lézengett vendég, azért is. Nem messze tőlem két nő ült és nevetgélt. Az egyik, kerek arcú szőke, valahogy megtetszett nekem. Bár a szőkék nem eseteim, s a kerek orcára sem utaztam. Nem akartam a felszolgálónőre bízni érdeklődésemet. Elővettem cigarettatárcámat, s bár öngyújtóm

helyén volt a zsebemben, tűzért átléptem a hölgyek asztalához.

Át is költöztem már a következő percben hozzájuk, s akkor sem változtattam elhatározásomon, amikor beszédükből kiderült: mindkettő hivatásos.

Én pedig meghökkenés helyett örültem – örvendeztem, hogy ez a szőke megoldja lakásproblémámat. Kétségtelen: nála töltöm az éjet. Ezt közöltem is vele. Mire ő még gyorsan rendelt egyet-mást, és nagyon otthonosan beosztotta az időnket, hogy félóra múlva – nem várva a zárórára – „haza” menjünk.

Nős ember vagyok, és már akkor volt egy kisfiam – nem szoktam én minden új helyőrségben más nőt keríteni magamnak, de ez rendkívüli este volt s az egész város állapota is rendkívüli.

A szőke nő, nevezzük Bettinek, nagyon belem karolt az utcán, és éreztem, reszket.

– Ennyire fázol? – csodálkoztam.

– Ideges vagyok – mondta –, a hidegtől nem fázok így.

De amint a földszintes házba értünk, melynek egyik udvari szobáját lakta – villanygyújtás után megnyugodott.

– Olyan jó, hogy nyugtod van! – mosolygott rám.

Nem egészen értettem akkor, csak később – nyugalmam dicsérte.

S végig ilyen barátságosan beszélgettünk. Volt, szerencsére, egy ébresztőórája, azt ötre beállítottuk. Nekem hajnali fél hatra a pályaudvaron kellett lennem az eligazítás szerint.

– Néha elfelejt csörögni – kuncogott Betti, s arról panaszkodott, hogy nincsen vízvezeték s emiatt fürdőszoba sem a házban. Spanyolfal választotta el tőlem, amint lavórban mosakodott – a padlón. Én meg az órával piszmoztam. De mindez már jóval később történt. Aludtunk is egy sort villanyfényben. Elpilledve.

Éjfél már elmúlt, a szobácska, amely melegen fogadott – hűlőben. Míg ő törülközött, biztattam, rakja meg még egyszer jól a kályhát. Félálomban ásítottam. Komoly dolog jutott eszébe:

– Ne felejteneje el, kitenni az asztalra a pénzt. Nem szeretek a vendég tárcájába nyúlni, és lehet, hogy hajnalban nem tudok felébredje.

Egy kicsit furcsán fogalmazott.

Széktámlára feszített zubbonyom zsebéből csipetnyi rossz érzéssel halásztam elő tárcámat. Előbb egy tízest szedtem ki belőle az éjjeli szekrényre, de még kezemben a tárca – meggondoltam. Szégyenteljesen kevés a tíz pengő, csak járatlanságom magyarázhatja. Volt még egy ötvenesem, azzal cseréltem ki a zöld papírt.

Megnyugodva hunytam le a szemem. De az első álmom arról szólt, milyen pazarló és könynyelmű vagyok.

POZDOR

– Életemben mindig a Szolgszab. szerint viselkedtem, egyedül akkornap nem. De hát már akkor három hete nem fürödtem. Mikor a zászlóaljparancsnok elé álltam, kemény vigyázzban, azt gondoltam, tényvázlat nélkül meg nem úszom. Mi a tényvázlat, tudtam én akkor már jól: az utolsó lépés a hadbíróság felé. Amikor meghallottam az ítéletet, illetve a parancsot, nagyon megkönnyebbültem. Aztán már mondtam magamban: egy tisztgyűlés elmulasztása az alantas tiszt hibáján kívül – az nem vonhat maga után súlyosabb fenyítést, bár az osztályparancsnok élhet fegyelmi fenyítő hatalmával: mikor az alezredes úr szigorúan megkérdezte: „A zászlós úr mért nem tartózkodott a lakásán? Amikor riadókészültséget rendeltem el?!”

Próbaszolgálatos ilyenkor nem mondhatja, hogy nem tudtam a riadókészültségről, és különben is otthon voltam. Nem feleltem, csak hallgattam, keményen! Az a legjobb ilyenkor, amikor a beosztott valami igazságtalanságot érez. Hallgatni kell. Az a legjobb. A parancsnok meg gondoljon, amit akar. Nagyon rosszat úgysem

gondol, ha a katonás vigyáztt látja. S amit kiszab, azon is enyhít, amint elpárolgott a haragja.

Sajnos magam is enyhének találtam ezt a mostani ítéletet, azon nem is változtatott. Sajnos. Ezt mondta: „Amiért nem vett részt a tisztgyűlésen, a zászlós úr veszi át a csendőrséghez beosztott és széttagolt részlegek parancsnokságát. Tartózkodási helye a levanteotthon. Összeköttetést velem, alegységeivel és Képiró főhadnagy úrral tart.”

Megörültem én ennek, hogy is mondtam volna: „igenis, alázatosan jelentem, de...” Nem mondtam én semmit, amint meghallottam, hogy Képiró Sanyival kerülünk össze. Szegeden együtt jártunk a jogon két félétet. A pénz miatt, meg különbözetit kellett vón tenni, én aztán abbahagytam. Ő meg elvégezte. Na, nézd csak, Képiró Sanyi! Ő is itt van!

S az egész azért volt, mert fürdőkádból húzott ki engemet a legényem, az a mafla katona, ahová még hajnalban beültem, alighogy a titeli fennsíkról megérkeztünk. Ott szállásunk is alig volt, nemhogy fürödni lehetett volna. Mink lezártuk a terepet, a csendőrök meg járőröztek. Még éjfélkor megérkeztünk, de engemet egy levél várt az asztalon, nem a háziasszonyom az ágyban: „Felszaladtam Pestre, kedves zászlós úr, 21-én érkezek vissza.”

Szerb nő volt, nem tanulta a magyar helyesírást. A lakás meg hideg.

Mit csinálhattam volna, ha egyszer meg akartam fürödni? Begyújtottam a fürdőkályhába. Megvártam, amíg a víz s amíg a fürdőszoba átmelegszik. Hajnalban bújtam a vízbe, s amint hűlt, eresztettem utána.

Reggel korán érkezhettek a legényem, hogy sürgősen a tisztgyűlésbe hívjon. Ágyamat bontatlan találta, s engemet sehol. Azt gondolta a mafla, valami nőnél éccakázom. Visszament a laktanyába, s jelentette. Eszébe sem jutott, hogy a fürdőszobába benyisson. Igaz, én is elég csendben ülhettem, mert a meleg vízben el-elbóbiskoltam.

S Z A B Ó

Piszok hideg volt, az anyja jó istenit, de azért csak álltuk az őrséget. Huszonnégy óra szolgálat, huszonnégy szabad. Tisztálkodás, pihenés, szórakozás majdnem semmi. Még mozi sem igen, mert estére, amikor mehettünk volna, még soha nem aludtuk ki magunkat. Meg azért sem, mert egymagában nem mehetett moziba sem a honvéd egyén. Csakis csoportban. Különösen este. Ez máskor nem így volt, hát nem szeretük. Olyankor az ember komázni szeretett volna már. A mozi előtt, meg alatta is. Civilekkel.

Nőkkel. De nekünk előadás után sorakozó és a rangidős vezetésével irány a laktanya. De csakis az út közepén. Mert ki volt adva, hogy a házakból, a kapuk alól bármikor támadás érhet bennünket. S hogy legyen időnk védekezni. De soha nem mertek megtámadni bennünket. Csak hát parancsban volt, hogy partizánok, a csetnikek ki akarják irtani a honvéd helyőrséget, mert hogy az gyáva, és rossz a kiképzése. Ezért kellett volna nekünk még moziba is csapatosan járni. De mink inkább nem mentünk moziba. Nevetségnek. Mert amint csődült kifelé a moziból a káprázó szemű népség, s a lányféle várta volna, hogy az ember odavágódjon: „Kezitcsókolom, egy hazakísérést szabadna.” Na, nem is mentünk mink moziba csapatosan. Inkább nem szövetkeztünk közös jegyvásárlásra. S ha úgy vásároltuk meg – én vagy kétszer vettem részt a stikliben –, befelé a laktanyába mindenki a maga útján bokázott haza. A Münchhausen báró-t tekintettük meg és az Elcserélt kastély-t. Vagy talán eladó kastély? Nem vélekszek már biztosan. Mind a kétszer más és más hölgygel. Mert nem is volt még akkoriban állandó ismerősünk. Volt a szakaszunkban néhány fiú, akik egy állandó nőhöz jártak. De valahogy éppen ezekben a hideg időkben abbahagyták, mert be-

tegséget szereztek tőle. Én azt mondtam, köszönöm, nem kérek belőle, ha sorba kell állni!

Azt se tartottuk meg, hogy az utca közepén kopogtunk volna hazafelé. Olyan álmosak voltunk addigra, hogy alig vártuk, a keziccsókolom Sáríka meg Boriska – meg: szép álmokat, rózsás csókokat.

Mondom, kétszer vonultam ki moziba, de csakis akkor, amikor Dorner tizedes úr is moziba kíváncszott. A rajparancsnokom. Ő elengedte a sorakozót. Beleváló gyerek volt. Máig is állítom, minden hibái mellett is.

Mondom, előtte való nap délben letettük a szolgálatot, mint rendesen. Nem tudtunk az égvilágon semmit, csak annyit, hogy megérkezett a zászlóalj, s könnyebb lesz az életünk. Ehelyett mit hallok, amint estefelé az engedélyezett, őrség utáni alvásból felköltenek: rajunk készülségben van, s már az éj folyamán őrzőjáratba kell indulni. Káromkodtam volna, de megtette azt mindőnk helyett Dorner tizedes úr, aki éppen olyan fáradt és kedvetlen volt, mint mink. Még az a szerencse, hogy arra az estére nem vásároltunk mozijegyet, s emiatt a hölgyek sem vártak ránk hiába.

EGYÜTT

Nőkről nem is beszéltek annál többször és többet talán, mint összegyűjtve itt leltárba kerül.

A főhajónagy csak mosolygott, ha nemi dolgokra került szó, mintegy jelezve, hogy gondolatai neki is vannak.

Büky érdeklődése fel-felébredt az első hetek után, hegyezte fülét a kalandmesélés kezdő hangjaira, de a „személyleírás” közben elkomorodott, s elhúzódott mindig a beszélőtől.

Pozdor rosszul is elemezte, ami vele történt, s olyat próbált magáénak vallani, amit valaha mástól vagy éppen másról hallott – bele is bukkott a harmadik mondat után, hiába is sorolta végig, csattanóra törekvően.

Szabó? Csak a testi valóság kézzel fogható, vaskos részleteivel igyekezett hatni. Közönsége Pozdor volt, aki „marha katona” dicsérő kitörésekkel lelkesítette. Tarpataki legfeljebb apró fejcsóválásokkal jelzett ízlésbeli különvéleményt.

A trágár csattanók után énekelni kezdett, hogy elejét vegye a további asszociációnak, amely ilyenkor az unalomig kész folytatni magát. Mindenkiből felkeltve a hasonló emlékek sokaságát, akár tódítás árán is.

A főhajónagy népdalokat énekelt. Főként magyar népdalokat, de tudott románt, szlovákot

és szerbet is. Sőt cigány, macedon és ukrán éneket is tudott, mélyen is, fejhangon is.

Hol tanulta? Ó, hát hajós ember világot lát, világot hall, ha nem vak, nem süket.

Büky azonban soha nem mulasztotta el a dalok kifulladásáa közben ellenszenve fullánkját a dalosba bökni:

– Magyar ember vagy te, Tarpataki? Nem Tumpek vagy Todoran voltál te? Mert magyarosítottál? Igaz? Na várjál csak, hadd találgassak: Tripnicz? Turnovszky, Truszinszky? Tákovics? Mondhatom, szép nevet találtál!

A főhajónagy mindig elhallgatott a szúrásra, és soha nem válaszolt. Máskor vitázott, de a névelemzéskor hallgatott. Bükyt nézte és hallgatott. Mintha lesné az okos folytatást. Hallhatta is mindig. A várakozás meg a csinált nyugalom mindig tovább ingerelte Bükyt.

– Mert tudod, kérlek, nemcsak a néven fordul meg, hogy valaki mennyire magyar, hanem a szíven.

És mindig a szívére ütött ilyenkor.

Leszólni, csak úgy, nem akarta, hanem férfias érzelemmel állítani kívánt ellenében valami különbet.

Mindnyájan hallgattak, mert ha sértésnek minősül, amit az őrnagy mondott – s minden

szava annak minősülhetett volna –, akár nyomban öltre mehetnek.

Aztán, hogy Tarpataki hallgatott, Büky rákezdte suttogva szinte és érzelemmel átszótt, rezegtetett hangon:

*Vihar a levelet ide-oda fújja,
Szegény katonának szomorú a sorsa.
Ma még piros élet, holnap sötét álom,
Ne sajnáld a csókot tőlem, gyönyörű virágom.*

A végén mindig túlságosan felvitte, és kicsordult a könnye.

B Ü K Y

Soha én a parancsnokaim intézkedését nem bíráltam. Ettől az egytől felforrott a vérem: „A családok átköltöztetését további rendelkezésig megtiltom!”

Én meg balgán nemcsak ezt írtam meg minden levelemben a feleségemnek Győrbe, s hogy még eltávozást sem tudok kieszközölni karácsonyra – hanem a lakásomat ecsetelgettem, hogy ne csak mindig az állomásparancsnokot csepüljem –, a szobámat írtam újra és újra s a háziakat.

Céloztam rá: úgy látom, a lakásadómék rendezetlen származásúak, a férj éppenséggel ke-

reskedelmi utazó, és le sem tagadhatná apáit. De az asszonyon semmi nem látszik . . .

Mit kaptam erre! Feleségem olyan apácáknál növekedett, akik Krisztus szenvedései és őt sebe miatt fájdalmasan nehezteltek a zsidóságra. Hiba volt, ha csak egy gondolattal is védtem háziasszonyomat. S nemcsak hiba, hanem gyanút keltő vallomás.

Feleségem féltékenykedni kezdett.

Gúnyosan meg is kérdezte, mennyire jutotunk már a szerelemben.

Ezt én egy kicsit ízléstelennek találtam, s csak azért idézem fel, mert fontosnak tartom a továbbiakhoz.

Ugyanis bizonyos fokig megérthető egy asszony ingerültsége, aki negyedik, ötödik hónapja magára hagyatva él. Hiszen az a hatéves kisfiú – létén kívül – még egyéb támaszt nem nyújthat anyjának. Zoltánka! Szegény kisfiam! Neki mindig külön írtam, hogy nem messze van már az idő.

Közben azonban furcsa dolog történt. Addig-addig védtem háziasszonyomat, amíg bizonyos érdeklődés mégiscsak . . . Más szóval figyelni kezdtem, s éreztem, feleségem antiszemitizmusának oltásában egyre kevesebb józan érvet találok.

S a férje, házigazdám egyre gyakrabban ma-

radt el egy-két napos üzleti úton. Olyankor este az asszonyka – kis termetű nő volt – megkérdezte, nem sért-e meg, ha meghív vacsorázóasztalukhoz.

Észrevette, hogy magányosan vacsorázgatók, legényes-száraz ételeket. Hát meghívott, s én szívesen is fogadtam, mert változatosságot jelentett. S nem törődtem vele, hogy mindig csak a férj távollétében. Nem is kellett törődnöm effélével, mert a kisleányuk, Ildikó nevezetű, az minden vacsorán részt vett. Mindaddig, míg álmosan el nem búcsúzott, anyjának elébb az ételért köszönetet mondva. S mert az apjának is mindig meg szokta köszönni az elfogyasztott ételt, távollétében ilyen alkalmakkor nekem hálaírást írt, akinek semmi anyagi közöm nem lehetett az ő vacsorájához, hacsak nem a csekély szobabéremmel szolgáltam hálaírással vagy pusztán jelenlétemmel.

Hogy a gyermek lefeküdt, legfeljebb egy órácskát beszélgettünk még mi is. Aztán az első ásítás után elbúcsúzván, lepihentünk.

Semmivel nem bátorított az asszony. Ezért csak a nyolcadik-tizedik vacsora után léptem fel támadólag.

Úgy tett, mint aki fél ellenkezni.

A vacsorákra most már én jelentkeztem – önként. És semmi sem változott köztünk. Amit

úgy fejezhetnék ki, hogy az asszony nem vállalt velem cinkosságot.

Mindez jóval karácsony előtt történt: ha támadtam, egy mozdulattal nem segített, de nem is állt ellent. Soha egy szó nem hangzott el közöttünk – erről.

Úgyhogy feleségem féltékenysége, mely éppen annyira minősülhetett volna felszínes rémlátásnak, mint ösztönös, finom megézésnek – nem volt alaptalan.

Utólag átgondolva: leveleimben nyilván csapant a férji vágyakozás heve, de városparancsnokom ellen kezdettől táplált felháborodásomat levélről levélre meg tudtam újítani.

Természetesen: feleségem és gyermekem iránti ragaszkodó szeretetem mit sem apadt valójában.

Na de az első napról beszéljek.

Én már reggel hatkor bent voltam a báni palotában. A legfelsőbb vezetés szolgálatára.

Rosszul hangzik, hogy legfelsőbb. Hozzá kell tennem: abban a helyzetben. A városban, a helyőrségben, a tisztogatási körzetben! Ott a legfelsőbb, ahol a parancsnok tartózkodik.

Már hét órakor telefonáltam haza: Minden rendben? Hangzott a válasz: minden rendben.

Megbeszéltük ugyanis: nagyon röviden érdeklődöm mindig. Csak akkor tárgyalunk hosz-

szabban – tehát két-három mondattal még, ha valami kényelmetlenség adódnék elő.

Ez is finomkodás, hogy: kényelmetlenség. Háziasszonyom nagyon rossz sejtelmekkel bajlódott. S nem tudtuk, örüljünk-e, hogy a férje éppen kedden reggel néhány napos üzleti ügyben Topolyára utazott. Holott bizonyos előjelek már akkor is voltak. Vagy talán éppen azért.

Egyébként a futaki úti eset foglalt le bennünket, hogy tudniillik a partizánok orvul rálőttek a pénzügyőrökre, s nem rajtuk múlt, hogy sebesülés vagy halál nem történt. Szerencsére egyik beérkező gyalogos alakulat egy százada is a közelben szállásolt éppen el. A Futak felé vezető útra, tehát észak-északnyugati irányban.

Telefonáltam, hogy délben nem megyek haza.

Az ezredes úr ugyanis nagyarányú harcokra számított, és az urakkal közölte, hogy fölöslegesen ne lépjenek az utcára, hiszen melleleg, a polgári lakosság számára, teljes kijárási tilalom lépett érvénybe. Plakátok hirdették: három nap következik, és meg kell találnunk a beszivárgott és elrejtőzött partizánokat.

Délig a futaki úti hírnél egyebet aztán nem is hallottam. S áldottam az eszemet, hogy legényemet létszámfelettiként lakásomon tartottam. Visszaemlékszem rá, akkor még semmi egyéb azon az egy összetűzésen kívül nem volt, s a

délután folyamán (elég korán alkonyodott) két társammal átsétáltunk az Erzsébet-cukrászdába, hogy egy jó kávéval s valami süteményt együnk. A hideget nem is éreztük.

Megint pontatlanul fogalmazok. Süteményéhségem csupán nekem támadt. Ezt én a belső izgalomnak tulajdonítottam, amelyről társaimnak fogalmuk sem lehetett. Hiszen tréfálkozva kerültük meg azt a szobrot, amelyet később eltávolítottak: valami horvát szobrász csinálta, s általában igen jó hangulatban voltunk. Az ezredes úr ugyanis délelőtt végigjárta a szobákat, és mindenkihez kedves volt. Még én is elfeledkeztem egy időre komisz rendelkezéseiről.

Mikor vacsorára hazaérkeztem, akkor hallottam egyet-mást a nap eseményeiről. (Házigazdám is megérkezett! Vonattal?)

A szomszédunk (tudomásom szerint magyar származású ember), mert a kútja befagyott, s egyébként is a mi házunk kellemes vizű kútjára járt évszám, nem törődve a kiadott szigorú rendelettel, kucsmát csapva fejébe, csak úgy zekésen, ahogy a ház körül lenni szokott! Utcán át hozzánk jött egy vödör vízért. Itt hősként fogadták. De visszamenet a járőr éppen arrafelé közeledett. Két lövés leterítette a szomszédot. Mert utasításuk volt, hogy minden civil moz-

gást, fontolgtatás és figyelmeztetés nélkül toroljanak meg.

A vödörben a csonttá fagyott, maradék víz még hazatérésemkor is ott volt az úton, a gyalogjárón, s ott, vödre mellett a szomszéd is, értelmetlenül nyitott szemmel, amint zseblámpámmal arcába világítottam.

S Z A B Ó

(Amíg az emberiség ette meg kezét-lábát a rettenetes hidegben, addig ők az Erzsébet-cukrászdában dobostortát nyakaltak, az anyjuk jó istenit! És ki meri mondani akár utólag is! Nem szégyelli magát! Pedig szégyellhetné, mert oda a legénység nyáron se léphetett bel! Nekünk rendes nyári vasárnap sem lehetett még csak betekinteni sem. Ezen az első napon egészen máshová voltunk kivezényelve, nem az Erzsébet-cukrászda felé, s az volt mondva, majd az ebéd meg a rumos fekete utolér bennünket. De már két óra elmúlt, és sehol semmi, és mink nem mehettünk be sehova melegedni. A parancs az volt: járőrözés ebben s ebben a négy utcában. S a rossz négy utcában csak egy szatócs akadt, meg egy szén-, fa-, brikettkereskedés. Zsidó volt a boltos, ami kolbászt találtunk nála, mind megvettük, s köpenyzsebből eszegettük, menetközben... Amikor visszakerültünk csokoládé-

ért, dohányért meg egy ital szódavízért, már bezárt a szatócs – hiába dörömböltünk. Akkor annyira megszomjaztunk a fokhagymás kolbász után, s annyira fáztunk, a nagyrabló istenit a világnak, hogy valamit tenni kellett. Dorner tizedes ismerte az Erzsébet-cukrászdában a Bözsikét. Begyalogoltunk, mintha azt kaptuk volna parancsba, hogy a Temerini úton befelé meneteljünk a krémeslepény után. Nem szólított meg senki, s az Erzsébet-cukrászda előtt Dorner tizedes súlybá-t vezényelt, a puskákat karunkra vettük szíjon, s libasorban be, a bársony szőnyeges cukrászdába. Én ott se azelőtt, se azóta. Mind csak álltunk ott középen, mint fagyott lófing a pohárban, amíg Dorner kereste Bözsikéjét. Akkor egy őrnagy, valami csendőr, odajött, s elkezdett ordítani a rajparancsnokhelyetessel, hogy: „mars ki, disznók! Nem melegedőhely ez.” Fővetéssel tisztelegtünk, hátraarc, már ott sem voltunk, de odabent Dornernek még vagy tíz percig hallgatni kellett. Alighanem feleselni mert, hogy Bözsike előtt megőrizze a tekintélyét, aki felszolgáló volt. Talán még pofont is kapott, olyan vörösén jött utánunk. Bözsikéről meg azt mondta: egy бүdös, kitanult kurva!)